

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 6 juni 1918 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning, dels ock två i ämnet väckta motioner.

Närvarande: herrar Petterson i Södertälje, Ekman, Ekelund, Stårner, Rogberg, Gezelius, Rooth, Nilsson i Kabbarp,*) Jansson i Falun, Lindqvist i Kosta, Erlandsson och Svenson i Betingetorp.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

I den till riksdagen den 14 januari 1918 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov har Kungl. Maj:t under punkt 14 av andra huvudtiteln föreslagit riksdagen att, i avvaktan på proposition om anvisande av medel till bestridande av vissa bidrag till domsagornas förvaltning, för sådant ändamål såsom förslagsanslag beräkna å extra stat för år 1919 ett belopp av 200,000 kronor.

Vidare har Kungl. Maj:t i den samma dag avlåtna propositionen med förslag till tilläggsstat för år 1918 (nr 2) under punkt 1 av samma huvudtitel föreslagit riksdagen att, i avvaktan på proposition i nyssnämnda avseende, å tilläggsstat för år 1918 såsom förslagsanslag, högst, beräkna ett belopp av 24,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en den 19 april 1918 dagtecknad proposition, nr 389, som hänvisats till statsutskottet, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet föreslagit riksdagen att till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsa-

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 6 saml. 3 avd. 4 häft. (Nr 5.) 1

gornas förvaltning i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som finnas upptagna i ett inom justitiedepartementet utarbetat, vid propositionen såsom bilaga fogat förslag till stadga i ämnet, bevilja dels å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag å 200,000 kronor dels ock å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag, högst, å 24,000 kronor.

Efter överenskommelse mellan stats- och lagutskotten har berörda framställning hänskjutits till behandling i sammansatt stats- och lagutskott.

I samband med den kungl. propositionen har utskottet till behandling förehaft två med anledning av densamma väckta motioner, nämligen:

inom första kammaren:

nr 207, av herrar *Fagerlin* och *von Geijer* samt

inom andra kammaren:

nr 462, av herrar *Rune* och *Sundberg*.

Motionärerna hava i sina motioner hemställt, att riksdagen, med godkännande av de i propositionen gjorda anslagsäskandena, i övrigt måtte göra det uttalande, att riksdagen efter granskning av huvudpunkterna i det vid propositionen fogade stadgeförslaget emot detsamma funnit skäl till följande erinringar:

i avseende å 16 §, att häradshövding må kunna beviljas ledighet för semester och för enskilda angelägenheter å sådan tid, att han därigenom vinner befrielse

a. enligt yrkande av herrar *Fagerlin* och *von Geijer* från fyra allmänna tingssammanträden om året, och

b. enligt yrkande av herrar *Rune* och *Sundberg* från tre allmänna tingssammanträden om året;

i avseende å 21 §, dels att förordnande att med vidsträcktare befogenhet förvalta häradshövdingämbete må kunna meddelas utom för ordinarie domare, vice häradshövdingar samt dem som tjänstgjort såsom hovrättsledamöter, fiskaler eller såsom ledamöter i vissa rådhusrätter, jämväl för dem som två år efter examen tjänstgjort såsom biträde åt häradshövding och under *fem* rättegångsdagar eller *tre* allmänna tingssammanträden handlagt mål och ärenden, som avses i 1 § av lagen om särskilda tingssammanträden för handläggning av vissa mål och ärenden, och dels att den, som icke tjänstgjort såsom ledamot eller fiskal i hovrätt eller under sex månader uppehållit befattning såsom ledamot i sådan rådhusrätt, som ovan sagts, och ej heller är ordinarie innehavare

av domarämbete, icke må, innan han fullgjort sådan tjänstgöring, som förut nämnts, förordnas att hålla flera än fem allmänna tingsammansträden, utan så är att annan vikarie ej finnes att tillgå; samt

i avseende å 47 §, att utan hinder av vad i 21 och 22 §§ är stadgat den, som före den 1 januari 1920 förestått häradshövdingämbete, må förordnas att förvalta sådant ämbete, dock icke för tid, som infaller efter det stadgan varit tre år gällande.

Till stöd för sina yrkanden hava motionärerna anført:

»I proposition av den 19 april 1918, nr 389, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för år 1918 och 1919 såsom förslagsanslag bevilja uppgivna belopp till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning, att användas i huvudsaklig överensstämmelse med grunderna uti ett vid propositionen fogat stadgeförslag (bilaga E).

*Motionärernas
motivering.*

Emot ett bifall till de anslagsäskanden, som i propositionen innehållas, hava vi intet att invända, men då vi förvänta, att riksdagen vid beviljande av anslagen, helt eller till någon del, skall yttra sig över stadgeförslagets grunder samt dessa icke synas böra utan vissa ändringar komma till användning, så få vi i avseende å stadgeförslaget anföra och yrka följande:

Enligt den ordning, som för närvarande inom rättegångsverken följes, plägar den unge juristen erhålla sitt första tingsförordnande efter ett och ett halvt års oavbruten eller av arbete i hovrätt eller rådstuvurätt avbruten tjänstgöring hos häradshövding. Efter ytterligare ett och ett halvt års eller sammanlagt tre års tjänstgöring hos häradshövding har ett domarebiträde i regel erhållit det meritmått, sex ting eller sammanträden, som ger honom utsikt att komma i åtanke till fiskalsförordnande och att erhålla fortsatta förordnanden såsom vikarie för underdomare. Samma meritmått plägar förläna sin innehavare ett gynnat utgångsläge för befordran inom administrationen eller för advokatverksamhet. Under tingsarbetet, särskilt under det som följer efter de tre första tingen, plägar den unge juristen, som förut kanske följt häradshövdingens ledning, lära sig självständighet i omdömet och förvärva, ej minst genom samarbetet med häradsrättens ledamöter, en nyttig uppfattning om rättslivets realiteter, allt till gagn för honom själv och för rättsskipningen vid underdomstolarna.

Det nu utarbetade stadgeförslagets syfte är att något minska den löpande arbetsbördan för häradshövdingarna, att skärpa kompetensvillkoren för erhållande av domareförordnande, att anordna en successiv

stegring av kompetenskraven efter göromålens beskaffenhet och att främja en ökad växelverkan mellan hovrätterna och underrätterna. I detta syfte har föreslagits, att den, som avlagt för utövande av domare-ämbete föreskrivna kunskapsprov och ett och ett halvt år tjänstgjort såsom biträde åt häradshövding, skulle berättigas att såsom ordförande i häradsrätt handlägga ansökningsärenden och vissa mål av enklare beskaffenhet, samt att den, som biträtt häradshövding i två år och tillika under 10 rättegångsdagar eller fem allmänna tingssammanträden handlagt ärenden eller mål av nämnd beskaffenhet, därför i regel torde åtgå ungefär ett år, skulle berättigas att hålla tre ting eller sammanträden; men härmed skulle det vara slut med tingstjänstgöringen, vilken således skulle omfatta ungefär tre och ett halvt år. Vederbörande hade för framtiden antingen att försöka sig i hovrätten eller i rådstuvurätt av viss beskaffenhet eller ock att lämna rättegångsverken. I övrigt skulle vikariat för häradshövding förbehållas den, som erhållit fiskalsförordnande eller viss tids förordnande såsom ledamot i större rådstuvurätt.

Mot vad stadgeförslaget sålunda innehåller har anmärkts, bland annat,

av åtskilliga hos häradshövdingarna anställda biträden, att den utbildning, som skulle vinnas genom den föreslagna anordningen, icke komme att motsvara den avsevärt långa tid, som för utbildningen toges i anspråk,

av häradshövdingarna, att tjänstgöring såsom fiskal i hovrätt näppeligen vore ägnad att utveckla den självständighet i omdömet och den uppfattning av rättslivets realiteter, som särskilt krävdes av ordföranden i häradsrätt,

och av hovrätterna, att bestämmelsen med syfte att befördra växelverkan mellan domstolarna vore olämplig samt skulle medföra menliga följder för rättsskipningen vid häradsrätterna, för rekryteringen och för hovrätternas eget arbete. Dessa anmärkningar måste visserligen anses synnerligen beaktansvärda, men å andra sidan kan man ej heller vägra ett visst erkännande åt propositionens synpunkter. De uppgivna olägenheterna synas dock i huvudsak kunna undanröjas genom några mindre förändringar i stadgeförslaget. Antalet ansökningsärenden och enklare mål avseende rättegångsdagar eller sammanträden, som av häradshövdingens biträde skola intjänas för rättighet till vanlig tingshållning, kunna nedsättas till fem rättegångsdagar eller tre ting eller sammanträden, och skyldigheten att avbryta tingstjänstgöringen kan framskjutas till den tidpunkt, då biträdet hållit fem allmänna tingssammanträ-

den. Härigenom skulle för biträdena möjliggöras att efter den enligt stadgeförslaget förhöjda tid av två år efter anställningen hos domaren förordnas att hålla allmänt tingssammanträde, ombytena av vikarierande ordförande i häradsrätterna skulle minskas och biträdena skulle inom rimlig tid vinna bättre utbildning och större meriter, varigenom åtminstone ökad möjlighet till nödvändig rekrytering kunde vinnas. — — — Vid bifall till detta förslag skulle antalet sammanträden, från vilka häradshövding enligt 16 § skulle vinna befrielse, behöva ökas till fyra¹⁾ samt således bestämmelserna om de tider, under vilka häradshövding må erhålla semester eller ledighet för enskilda angelägenheter, behöva ändras sålunda, att häradshövding för nämnda ändamål skulle kunna få ledighet under sådan tid, att han vunne befrielse från fyra¹⁾ allmänna tingssammanträden om året. På det att de föreslagna bestämmelserna ej må föranleda allt för starkt stillestånd i omsättningen bland dem, som nyss börjat eller snart komma att börja arbeta hos häradshövdingarna med blivande tingsförordnande såsom mål, synes föreskriften, att den, som före den 1 januari 1919 förestått häradshövdingeämbete, må, utan hinder av vad eljest är föreskrivet, förordnas att förvalta sådant ämbete, kunna utsträckas till den 1 januari 1920.»

Utskott. t.

Det vid propositionen såsom bilaga fogade förslaget till stadga med vissa föreskrifter angående domsagornas förvaltning avser i huvudsak *att* i större utsträckning än hittills åstadkomma nödig arbetsfördelning mellan häradshövdingarna och deras rättsbildade biträden, *att* anordna denna arbetsfördelning icke efter tid, såsom nu i regel är fallet, utan efter göromålens art och beskaffenhet, *att* därigenom möjliggöra en större begränsning av häradshövdingarnas ledighet från fullgörande av deras viktigaste tjänsteåligganden, särskilt hållande av lagtima ting eller allmänna tingssammanträden, *att* skärpa kompetensvillkoren för erhållande av fullständigt domarvikariat, *att* anordna en successiv stegring av kompetenskraven efter göromålens beskaffenhet, *att* främja en ökad växelverkan mellan hovrätter och underrätter, *att* bereda de rättsbildade biträdena och häradshövdingarnas vikarier en i ekonomiskt avseende förbättrad ställning, *samt att* få till stånd för allmänheten på bestämda tider tillgängliga domsagekanslier.

De syften, stadgeförslaget sålunda avser att tillgodose, har utskottet funnit beaktansvärda. I fråga om det sätt, varpå dessa syften i förslaget främjats, har utskottet vid granskning av förslagets huvudgrunder hyst någon tvekan i vad förslaget avser medgivande att å tings-

¹⁾ I herrar Runes m. fl. motion »tre».

sammanträde, som hålles av annan, förordna särskild ordförande att handlägga vissa mål och ärenden med uppdelning av målen och ärendena med hänsyn till dessas beskaffenhet mellan de båda ordförandena. Betänkligheter mot en dylik anordning hava ock uttalats inom riksdagen vid behandlingen under innevarande år av Kungl. Maj:ts förslag till lag om häradsrätts sammansättning vid handläggning av vissa mål och ärenden m. m. Även om de praktiska olägenheter, som därvid antyddes bliva en följd av en dylik anordning, på sätt föredragande departementschefen framhållit till statsrådsprotokollet, i viss mån kunna förbyggas genom meddelande av föreskrifter angående upprättande av särskilda uppspeltor för de båda grupperna av mål samt angående den inbördes ordning, i vilken de båda ordförandena skola leda rättsförhandlingarna vid sammanträdet, torde, särskilt i vad det gäller ansökningsärendenas behandling, vissa svårigheter kunna uppstå. Att, på sätt ifrågasatts, vad målen angår förlägga dessa till en viss gemensam rättegångsdag under sammanträdet, låter väl sig göra. Men lämpligheten därav torde kunna ifrågasättas särskilt i de domsagor, där nämnd från olika härad tjänstgör de skilda rättegångsdagarna vilket i stor utsträckning är fallet. Och vad ärendena beträffar, kan uppenbarligen ett dylikt sammanförande av dessa icke äga rum. Då emellertid utskottet med hänsyn till hopningen av riksdagsärenden icke varit i tillfälle att i denna del framlägga något nytt förslag och nödvändigheten att genom förändrade bestämmelser utan dröjsmål avhjälpa de med det nuvarande systemet rådande missförhållandena är uppenbar, har utskottet icke ansett sig i nu nämnda avseende böra ifrågasätta någon ändring. I övrigt har utskottet icke funnit anledning till erinran mot stadgeförslaget i andra än nedan angivna hänseenden.

Enligt 21 § första stycket fordras för erhållande av förordnande att med vidsträcktare befogenhet än i 20 § sägs förvalta häradshövdingämbete att, där eljest uppställda kompetensvillkor icke blivit uppfyllda, hava två år efter examen tjänstgjort såsom biträde åt häradshövding och därjämte under tio rättegångsdagar eller fem allmänna tingssammanträden handlagt mål och ärenden, som avses i 1 § av lagen om särskilda tingssammanträden för handläggning av vissa mål och ärenden. Enligt utskottets förmenande bör nämnda antal rättegångsdagar eller allmänna tingssammanträden kunna begränsas till fem respektive tre. Endast därigenom skulle berörda kompetens kunna antagas vinnas inom den enligt förslaget härför beräknade tid av ett halvt år. Denna förkortning av utbildningstiden på förevarande stadium torde vara motiverad ej blott av önskan att låta biträdena, i den mån de kunna an-

tagas hava gjort sig till godo den föregående utbildningen och tillika vunnit större erfarenhet och mögnad i omdöme, prövas på mera krävande uppgifter, utan även och framför allt av hänsyn till nödvändigheten att underlätta möjligheten för häradshövdingarna att erhålla erforderlig biträdeshjälps. Det ligger nämligen i öppen dag, att, därest utbildningstiden göres alltför lång, den unge juristen skall i än större utsträckning än vad eljest kan vara fallet finna med sin fördel oförenligt att söka inträde på en bana, som, även om den kungl. propositionen vinner bifall, under en avsevärt lång tid i ekonomiskt hänseende ställer sig avgjort ogynnsammare än flertalet andra levnadsbanor av jämförlig art. Genom ett dylikt nedbringande av utbildningstiden skulle också ett av stadgeförslagens huvudsyften eller att i ökad utsträckning få arbetsbördan fördelad mellan häradshövdingen och biträdet icke efter tid utan efter göromålens beskaffenhet bättre kunna vid tillämpningen av stadgan säkerställas.

Det antal allmänna tingssammanträden, från vilka häradshövding enligt 16 § i stadgeförslaget må kunna vinna befrielse, synes utskottet böra bestämmas till tre i stället för såsom enligt förslaget till två. En sålunda ökad tjänstledighet torde redan med hänsyn till den arbetsbörda, som gemenligen påvilar häradshövdingarna, vara motiverad. Enligt utskottets förmenande skulle en dylik förmån jämväl vara ägnad att förekomma en alltför vidsträckt användning av den häradshövding enligt stadgeförslaget för vissa fall medgivna rätten till utsträckt ledighet. Då det vidare av skäl, som ovan anförts beträffande förkortningen av den förberedande utbildningstiden, torde vara önskvärt, att biträdet, efter det han vunnit nödig kompetens till erhållande av fullständigt domarvikariat, beredes möjlighet att under loppet av ett år hålla de tre allmänna tingssammanträden, vartill enligt stadgeförslaget hans befogenhet i berörda avseende komme att under biträdestiden inskränkas, lär jämväl från denna synpunkt häradshövdingarnas rätt till tjänstledighet för semester och enskilda angelägenheter, såvitt densamma avser befrielse från allmänna tingssammanträden, böra utsträckas till enahanda antal eller tre.

Vad slutligen angår tiden för ikraftträdandet av den ifrågasatta stadgan, anser utskottet, att den, som redan vid tiden för det kungl. förslagets offentliggörande genom propositionens framläggande för riksdagen eller den 7 maj 1918 efter att hava avlagt för utövande av domarämbete föreskrivna kunskapsprov, innehar anställning såsom biträde hos häradshövding, icke skall vara underkastad bestämmelserna i 20 och 21 §§ i stadgeförslaget, utan att i avseende å honom motsvarande nu tillämpade nor-

mer må gälla. I följd härav bör möjlighet beredas att i förekommande fall och i den omfattning, som därav må kunna betingas, bevilja härads-hövding tjänstledighet utöver vad i 16 § stadgas.

Vid övervägande av de belopp, med vilka statsanslag för de föreslagna reformernas genomförande nu bör uppföras, har utskottet icke haft något att erinra mot den verkställda kostnadsberäkningen, och i följd därav ansett sig böra tillstyrka anvisandet av de av Kungl. Maj:t äskade anslagen.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

A. att riksdagen på grund av Kungl. Maj:ts förevarande framställning och i ämnet väckta motioner må

1) till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som finnas upptagna i det vid propositionen fogade förslag till stadga i ämnet, bevilja dels å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag å 200,000 kronor, dels ock å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag, högst, å 24,000 kronor; samt

2) förklara, att riksdagen icke haft något annat att erinra mot nämnda förslag till stadga, än att riksdagen ansett,

att tjänstledighet, som avses i 16 §, må beviljas å sådan tid, att häradshövding därigenom vinuer befrielse från högst tre allmänna tingssammanträden om året;

att den, som två år efter examen tjänstgjort såsom biträde åt häradshövding, må kunna erhålla vikariatsförordnande, som avses i 21 §, där han under fem rättegångsdagar eller tre allmänna tingssammanträden handlagt mål eller ärenden, som avses i 1 § av lagen om särskilda tingssammanträden för handläggning av vissa mål och ärenden; samt

att den, som redan vid tiden för förslaget offentliggörande genom propositionens framläggande för riksdagen eller den 7 maj 1918, efter att hava avlagt examen, innehar anställning såsom biträde hos härads-

hövding, ej skall vara underkastad bestämmelserna i 20 och 21 §§, i följd varav möjlighet bör beredas att i förekommande fall och i den omfattning, som därav må kunna betingas, bevilja häradshövding tjänstledighet utöver vad i 16 § stadgas; samt

B. att ifrågavarande i ämnet väckta motioner, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 6 juni 1918.

På sammansatta utskottets vägnar:

JAKOB PETTERSSON.

Reservation

av herrar *Pettersson* i Södertälje, *Stärner*, *Carl Gustaf Ekman*, *Lindqvist* i Kosta och *Jansson* i Falun, vilka ansett, att utskottet bort hemställa:

A. att riksdagen på grund av Kungl. Maj:ts förvarande framställning och i ämnet väckta motioner må

- 1) till — — — samt
- 2) förklara — — — ansett,
att tjänstledighet — — — året
att det antal rättegångsdagar eller allmänna tings-
sammanträden, under vilka den, som två år efter exam-
en tjänstgjort såsom biträde åt häradshövding, skall
hava handlagt mål eller ärenden, som avses i 1 § av
lagen om särskilda tingsammanträden för handlägg-
ning av vissa mål och ärenden, för att kunna erhålla
vikariatsförordnande, som avses i 21 §, synes böra i
någon mån nedsättas; samt

att genom föreskrift om lämplig övergångstid
möjlighet synes böra beredas de rättsbildade biträden
hos häradshövding, som redan under någon tid före
stadgans utfärdande innehaft dylik anställning, att er-
hålla domareförordnande utan hinder av bestämmel-
serna i 20 och 21 §§.

B. att — — — åtgärd.